FOLKTINGET

**Eduskunnan perustuslakivaliokunta**

**Asia:** **Svenska Finlands folktingetin asiantuntijalausunto hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025, K 20/2025 vp**

**Viite:** **Perustuslakivaliokunnan kirjallista asiantuntijalausuntoa koskeva pyyntö sekä kutsu valiokunnan 11.3.2026 pidettävään kokoukseen**

Folktinget kiittää saamastaan mahdollisuudesta antaa eduskunnan perustuslakivaliokunnalle asiantuntijalausunto hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti (laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003) Folktinget ottaa kantaa ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien toteutumista koskeviin asioihin.

Kielelliset oikeudet ovat perusoikeuksia, ja niistä huolehtiminen on usein edellytyksenä muiden oikeuksien toteutumiselle. Folktinget toteaa, että lainsäädännön ja todellisuuden välillä on kuitenkin ristiriita, joka ilmenee usein puutteina viranomaisten kyvyssä huolehtia ruotsinkielisten henkilöiden oikeudesta saada palveluja ruotsin kielellä.

Kansalliskielten tilanne ja ruotsin kieli hallinnossa

Aluksi Folktinget viittaa siihen, että maamme kansalliskielten tilanne kuuluu kielikertomuksen keskeisiin teemoihin. Kappaleessa 8.8 käsitellään kansalliskielten tilannetta koskevia keskeisiä huomioita. Siitä käy ilmi, että ruotsinkielisten kielelliset oikeudet jäävät usein toteutumatta lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Ruotsin kieltä ei aina huomioida tai se jää englannin kielen varjoon viranomaisten toiminnassa, eikä viranomaispalveluita aina kyetä tarjoamaan ruotsiksi. Tämä johtuu siitä, että ruotsinkielentaitoista henkilöstöä on vähän, ja siitä, että ruotsin kielen osaamisen taso on heikentynyt yhteiskunnassamme.

Oikeusministeriön mukaan vain noin 3,7 prosenttia valtion palveluksessa työskentelevistä on ruotsinkielisiä (oikeusministeriön julkaisuja, 2023:21). Matala osuus johtuu osittain siitä, että ruotsinkielisiltä virkamiehiltä edellytetään korkeatasoista suomen kielen osaamista. Useimpiin valtion virkoihin, joissa kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto, vaaditaan erinomaista suomen kielen taitoa ja vain tyydyttävää ruotsin kielen taitoa. Folktingetin mielestä pääsääntönä tulisi olla se, että kielitaitovaatimus laskettaisiin suomen kielen taidon osalta erinomaisesta hyvään, ja että valtionhallinnossa vaadittaisiin entistä useammin hyvää ruotsin kielen taitoa.

Folktinget on lisäksi huomannut, että viranomaiset yhä useammin rinnastavat ruotsin ja englannin, mikä ei ole kielilain mukaista. Suomen ja ruotsin kielet ovat maamme yhdenvertaisia kansalliskieliä, ja kaikessa olennaisessa viestinnässä ja tiedottamisessa on käytettävä molempia kansalliskieliä. Muun muassa kaupunkien työpaikkailmoituksissa on yleistynyt sellainen käytäntö, että hyvät englannin kielen taidot luetaan ansioksi, kun taas hyvää ruotsin kielen taitoa edellytetään entistä harvemmin.

On tärkeää, että viranomaiset seuraavat jatkuvasti ruotsinkielisen väestön lakisääteisten kielellisten oikeuksien toteutumista kielilainsäädännön mukaisesti. Vaarana on, että englannin kielen ylivalta heikentää ruotsin kielen asemaa. Viranomaisten ja koko yhteiskunnan tulisi suhtautua tähän vakavasti ja ryhtyä toimenpiteisiin.

Folktinget haluaa lisäksi kiinnittää perustuslakivaliokunnan huomiota siihen, että viranomaisten kielilainsäädännön tuntemus on heikentynyt. Tämä on huolestuttavaa, sillä oikeusvaltion väestön on voitava luottaa siihen, että viranomaiset noudattavat toiminnassaan lakeja, kuten kielilainsäädäntöä. On tärkeää, että viranomaiset ja päättäjät ovat tietoisia siitä, että kielelliset oikeudet ovat perusoikeuksia, ja että kielilainsäädäntöä kunnioitetaan. Erityisesti valtiontalouden kiristyessä kielellisten vaikutusten arviointi on tärkeää, sillä taloudelliset säästötoimet eivät saa kohdistua ruotsinkieliseen väestöön suomenkielistä väestöä ankarammin. Folktingetin mielestä taloudellisten ja hallinnollisten päätösten vaikutuksia väestön kielellisiin oikeuksiin tulee arvioida uudistusten sekä tehostamis- ja säästöohjelmien yhteydessä.

Lisäksi on tärkeää, että viranomaiset organisoivat toimintansa siten, että kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Tämä edellyttää toiminnan ohjausta ja kielisuunnittelua. Folktingetin mielestä kaksikielisille viranomaisille tulisi säätää velvoite ottaa toiminnassaan käyttöön kielisuunnittelun malleja ja kielellisten vaikutusten arviointeja. Kun viranomainen huolehtii järjestelmällisesti siitä, että ruotsinkieliset henkilöt ja ruotsin kielen taitoinen henkilökunta kohtaavat, ruotsinkieliset palvelupolut voidaan turvata. Jos viranomainen luo henkilöstölle osaamisprofiileja ja kehittää digitaalisia työkaluja, joissa kieli huomioidaan yhtenä osatekijänä, ruotsinkielisten henkilöiden kielellisten oikeuksien turvaamiselle myös käytännössä on hyvät mahdollisuudet.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että ruotsinkielisten osuus valtion henkilöstöstä on varsin pieni, mikä vaarantaa valtionhallinnon kyvyn ylläpitää toimivaa palvelutasoa ruotsin kielellä. Tämä edellyttää määrätietoisia toimia ja valtionhallinnon virkoja koskevien kielitaitovaatimusten tarkistamista.**
- **että kielelliset vaikutukset tulisi arvioida etukäteen, kun lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia muutoksia sekä julkisen hallinnon tuottavuusohjelmia valmistellaan, jotta suomen- ja ruotsinkielisten henkilöiden tosiasiallinen yhdenvertaisuus voidaan taata.**
- **että on tärkeää, että viranomaiset huolehtivat siitä, että ruotsinkielisten henkilöiden kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Se tapahtuu siten, että ne järjestävät toimintansa suunnitelmallisesti esimerkiksi kielisuunnittelun avulla ja henkilöstönsä ruotsin kielen taitoja kartoittamalla.**

<u>Digitalisaatio</u>

Digitalisaatio on yksi hallituksen kielikertomuksen keskeisistä teemoista. Kappaleessa 5.5 käsitellään digitalisaatioon liittyviä keskeisiä huomioita, joista käy ilmi, että viranomaisten ruotsinkielisissä digitaalisissa palveluissa on edelleen merkittäviä puutteita. Tämä tarkoittaa sitä, että ruotsinkielisen väestön kielelliset oikeudet jäävät usein toteutumatta palveluissa. Digitaalisia palveluja kehitettäessä ei aina oteta huomioon kielilainsäädännön palveluja koskevia vaatimuksia.

Kielibarometri 2024 -tutkimusraportissa (oikeusministeriön julkaisuja 2025:7) on tutkittu kaksikielisissä kunnissa asuvien ruotsin- ja suomenkielisten henkilöiden kokemuksia kyseisten kielten käyttämisestä julkisissa digitaalisissa palveluissa. Kielibarometrin mukaan lähinnä ruotsinkieliset henkilöt ovat törmänneet ongelmiin digitaalisissa palveluissa. Suurimmat ongelmat olivat ruotsinkielisten käännösten puutteellisuus ja ruotsinkieliseen tietoon ohjaavien linkkien puuttuminen. On myös käynyt ilmi, että palvelujen chatbotit toimivat useimmiten vain suomeksi. Vain pieni osa suomenkielisistä vastaajista on ilmoittanut kokeneensa kielen käyttöön liittyviä ongelmia digitaalisissa palveluissa.

Nämä puutteet viranomaisten ruotsinkielisissä digitaalisissa palveluissa vastaavat Folktingetin tietoon tulleita kokemuksia. Folktinget saa säännöllisesti yhteydenottoja ruotsinkielisiltä henkilöiltä, jotka ovat

kokeneet, että viranomaiset eivät ole huolehtineet heidän oikeudestaan saada palveluja ruotsiksi. Noin kolmannes Folktingetin viimeisten viiden vuoden aikana käsittelemistä asioista koskee puutteita ruotsinkielisissä julkisissa digitaalisissa palveluissa. Usein on käynyt ilmi, että ruotsin- ja suomenkielinen digitaalinen tieto ei ole yhdenvertaisella tasolla tai että ruotsin kielellä puuttuu olennaista tietoa.

Folktingetin käsityksen mukaan yksi syy puutteellisiin ruotsinkielisiin digitaalisiin palveluihin on se, että digipalvelulainsäädäntöön ei sisälly säännöstä, joka velvoittaisi toteuttamaan kielilakiin (423/2003) perustuvia kielellisiä oikeuksia.

Folktinget viittaa siihen, että perustuslakivaliokunta on ottanut useaan otteeseen kantaa kielellisten oikeuksien toteutumiseen julkisissa digitaalisissa palveluissa. Valiokunta on pitänyt tärkeänä huolehtia molempien kansalliskielten riittävästä näkyvyydestä digitaalisissa palveluissa (PeVL 59/2025 vp ym.). Perustuslakivaliokunta on lisäksi todennut, että kielilaista, saamen kielilaista ja viittomakielilaista johtuvat velvoitteet on otettava huomioon, kun luodaan uusia digitaalisia palveluita ja järjestelmiä. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että kielelliset perusoikeudet otetaan huomioon palveluiden kehittämisen alkuvaiheesta alkaen, ja että digitaalisia palveluita kehitetään rinnakkain eri kieliversioina. (PeVM 5/2022 vp, PeVL 59/2025 vp)

Valtioneuvoston vuoden 2021 kansalliskielistrategian mukaan valtiovarainministeriö vastaa sen selvittämisestä, onko digitaalisia palveluita koskevaa lainsäädäntöä tarpeen uudistaa siten, että siihen sisältyisi kielinäkökulma. Folktinget on useaan otteeseen kiinnittänyt ministeriön huomiota tarpeeseen lisätä kielellisten oikeuksien toteuttamista koskeva säännös digitaalisia palveluita koskevaan lainsäädäntöön. Kielikertomuksen mukaan valtiovarainministeriö ei kuitenkaan ole osoittanut resursseja tämän asian selvittämiseen kuluvan hallituskauden aikana.

Tämän lisäksi Folktinget toteaa, että jokaisella on oikeus valita, tapahtuuko yhteydenpito viranomaisten kanssa digitaalisten palveluiden vai perinteisten kanavien kautta. Myös perinteiset viestintäkanavat on järjestettävä yhdenvertaisesti suomen ja ruotsin kielellä.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että ruotsinkielisissä julkisissa digitaalisissa palveluissa esiintyneet huomattavat puutteet osoittavat, että on perusteltua lisätä digitaalisia palveluja koskevaan lainsäädäntöön kielellisten oikeuksien toteuttamista koskeva säännös,**
- **että kielellisten oikeuksien toteutuminen on otettava järjestelmällisesti huomioon julkisen hallinnon digitalisaation ohjaamisessa ja kehittämisessä, ja**
- **että asianomaiset viranomaiset on velvoitettava seuraamaan säännöllisesti kielellisten oikeuksien toteutumista julkisissa digitaalisissa palveluissa.**

Oikeuslaitos

Folktinget toteaa, että on tärkeää, että hallitus on päättänyt nostaa oikeuslaitoksen yhdeksi kielikertomuksen keskeisistä teemoista. Oikeusvaltiossa on äärimmäisen tärkeää, että jokainen voi luottaa siihen, että oikeuslaitoksessa kunnioitetaan perusoikeuksia. Kielelliset oikeudet ovat perusoikeuksia, ja niistä huolehtiminen on usein edellytyksenä muiden oikeuksien toteutumiselle. Jos oikeuslaitos laiminlyö velvollisuutensa huolehtia lakisääteisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta, yksityishenkilöiden oikeusturva ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytykset heikentyvät.

Kielikertomuksessa todetaan, että osa ruotsinkielisistä luopuu oikeudestaan käyttää ruotsin kieltä oikeuslaitoksessa, mikä on hyvin huolestuttavaa kehitystä. Syitä tähän käsitellään oikeusministeriön julkaisussa, jonka nimi on *Tuomioistuinten ruotsinkielisen palvelun kehittämishanke*, ja joka perustuu

Suomen kaksikielisille tuomioistuimille suunnattuun kyselyyn. Vastaajat ovat arvioineet syitä siihen, että ruotsinkielinen epäilty luopuu kielellisistä oikeuksistaan, ja poliisin kielitaidot ja kielelliset resurssit tuodaan esiin (2025:20, s. 15). On siis käynyt ilmi, että ratkaiseva vaihe käsittelykielen valinnassa on rikosprosessin alku, eli poliisikuulustelu.

Folktinget toteaa, että ruotsinkielinen henkilö, jonka asia käsitellään suomeksi tuomioistuimessa, on heikommassa asemassa kuin jos asia käsiteltäisiin hänen omalla kielellään. Tuomioistuimissa on pulaa ruotsin kielen taitoisesta henkilöstöstä, eivätkä tuomioistuimet pysty aina toteuttamaan ruotsinkielisten henkilöiden kielellisiä oikeuksia. Suomessa ei järjestetä ruotsinkielistä oikeustradenomin koulutusta, ja myös muissa tuomioistuinlaitoksen henkilöstökategorioissa on pulaa ihmisistä, joilla on hyvät ruotsin kielen taidot.

Folktinget painottaa järjestelmällisen kielisuunnittelun tarvetta ja myös jatkuvan seurannan tarvetta siltä osin, miten kielelliset oikeudet toteutuvat tuomioistuinten toiminnassa, ja toteaa, että tämä tarve on korostunut entisestään vuonna 2019 tehdyn käräjäoikeusuudistuksen seurauksena.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että perustuslain 17 §:n mukaisista kielellisistä oikeuksista on huolehdittava kattavasti koko oikeusprosessin ajan ensimmäisestä viranomaiskontaktista tuomioistuinkäsittelyyn. Kielellisten oikeuksien toteuttaminen on keskeinen osa oikeusturvaa ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita.**

- **että kielellisistä oikeuksista on huolehdittava, kun tuomioistuinprosessin alussa valitaan käsittelykieli, koska oikea kielivalinta aikaisessa vaiheessa on olennainen sen kannalta, että kielellisistä oikeuksista voitaisiin huolehtia asian jatkokäsittelyssä, ja**

- **että hallituksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin ruotsin kielen taitoisen henkilöstön koulutus- ja rekrytointiväylien vahvistamiseksi tuomioistuinlaitoksessa, mukaan lukien muut tuomioistuinten toiminnan kannalta keskeiset henkilöstökategoriat.**

<u>Poliisi</u>
Kielikertomuksen kappaleessa 6.6 käsitellään keskeisiä oikeuslaitosta koskevia huomioita. Siinä todetaan, että rikosprosessi käynnistyy helposti väärällä kielellä poliisin heikon ruotsin kielen taidon vuoksi. Folktinget kiinnittää seuraavassa erityistä huomiota Poliisiammattikorkeakoulun ruotsin kielen opetukseen ja poliisien puutteellisen ruotsin kielen taidon seurauksiin.

Folktinget toteaa, että Suomessa aivan liian harvalla poliisilla on riittävät ruotsin kielen taidot. Tämä johtaa puutteisiin kielellisten oikeuksien toteutumisessa ja heikentää yksityishenkilöiden oikeusturvaa. Lisäksi tämä voi heikentää luottamusta poliisin toimintaan.

Poliisiammattikorkeakoulu on arvioinut tutkintokoulutuksen vaikuttavuutta vastavalmistuneille poliiseille suunnatulla kyselyllä. Suomenkielisestä poliisikoulutuksesta valmistuneet poliisit ovat kuutena peräkkäisenä vuotena vastanneet, että heidän kykynsä kommunikoida ruotsia puhuvien ihmisten kanssa on heikommalla tasolla kuin heidän muut taitonsa. (Poliisi (AMK) -tutkintokoulutuksen vaikuttavuus vuosina 2020−2023 valmistuneiden poliisien arvioimana. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 40, 2025)

Folktinget toteaa, että on tärkeää, että Poliisiammattikorkeakoulun antama koulutus antaa sellaiset tiedot ja taidot, että poliisit kykenevät huolehtimaan yksityishenkilöiden kielellisistä oikeuksista. Poliisiammattikorkeakoulun ruotsin kielen opetuksen laadulla ja laajuudella on keskeinen merkitys suomenkielisten poliisien kyvylle omaksua tarvittavat valmiudet.

Poliisin tosiasiallinen ruotsin kielen taito on siten keskeinen edellytys kielellisten oikeuksien toteutumiselle esitutkinnassa ja syyteharkinnassa. Se, jos ruotsinkielisellä epäillyllä ei ole mahdollisuutta käyttää omaa kieltään, tai jos hän luopuu oikeudestaan käyttää ruotsia, voi aiheuttaa haasteita kielen käytölle myös myöhemmin, mahdollisessa tuomioistuinprosessissa. Oikeusministeriön julkaisu *Tuomioistuinten ruotsinkielisen palvelun kehittämishanke* (2025:20) vahvistaa tämän.

Poliisien puutteelliseen ruotsin kielen taitoon kiinnitetään huomiota myös *Poliisibarometrissa 2024*, jossa tutkitaan kansalaisten käsityksiä poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta. Kyselyvastausten mukaan ongelmia on syntynyt poliisien ja sellaisten ruotsinkielisten henkilöiden kohtaamisissa, jotka eivät ole voineet käyttää omaa kieltään. Lisäksi nämä henkilöt ovat kokeneet poliisin kohtelun olleen syrjivää. (Poliisibarometri 2024: Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisuja 2025:11, s. 72). Folktinget viittaa lisäksi siihen, että Helsingin hallinto-oikeus on antanut päätöksen, jonka mukaan Helsingin poliisilaitos on syrjinyt alaikäistä kielen perusteella (1062/2024, 22.2.2024).

Lisäksi Suomen turvallisuusviranomaisissa on suuri tarve ruotsin kielen taitoiselle ammattihenkilöstölle. Kaksikielisiltä alueilta puuttuu yli 100 ruotsinkielistä pelastustyöntekijää ja myös ruotsinkielisten hätäkeskuspäivystäjien tarve on suuri. Ruotsinkielinen pelastajakoulutus aloitettiin Helsingin Pelastuskoulussa elokuussa 2025, ja on tärkeää, että Pelastuskoulu järjestää ruotsinkielisen koulutuksen säännöllisesti kolmen vuoden välein. Sen edellytyksenä on, että Helsingin Pelastuskoululle myönnetään pysyvää rahoitusta valtion talousarvioon varattujen määrärahojen puitteissa. Hätäkeskuspäivystäjien kaksikielinen koulutus tulee niin ikään järjestää säännöllisesti ja maan kaksikielisillä alueilla.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että on tärkeää, että ruotsinkielisten henkilöiden lakisääteisestä oikeudesta käyttää omaa kieltään huolehditaan poliisin kanssa asioitaessa ja kuulustelutilanteissa. Poliisin tosiasiallinen ruotsin kielen taito on keskeinen edellytys kielellisten oikeuksien toteutumiselle esitutkinnassa ja syyteharkinnassa.**
- **että Poliisiammattikorkeakoulun on koulutuksen avulla huolehdittava siitä, että poliiseilla on sellaiset ruotsin kielen taidot, että he kykenevät huolehtimaan yksityishenkilöiden kielellisistä oikeuksista. Tämä edellyttää sitä, että Poliisiammattikorkeakoulu tarkistaa ja vahvistaa ruotsin kielen opetustaan, sen laajuutta, laatua ja käytännöllisyyttä.**
- **että Poliisiammattikorkeakoulu tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävässä työssään kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kieli on kielletty syrjintäperuste.**

<u>Koulutus ja ruotsin kielen asema</u>

Hallitus toteaa kappaleessa 8.8, että viranomaispalveluita ei aina pystytä tarjoamaan ruotsiksi, ja että ruotsin kielen osaaminen on yleisesti ottaen heikentynyt yhteiskunnassa.

Kansalliskielistrategiassa (valtioneuvoston julkaisu 2021:87) esitellään useita ehdotuksia siitä, miten ruotsin kielen käyttämistä julkishallinnossa voidaan vahvistaa. Eräs ehdotus oli tarkastella mahdollisuutta suorittaa erinomaista suomen tai ruotsin kielen taitoa osoittava kielitutkinto yliopisto-opintojen osana. Toisen kotimaisen kielen erinomaisen taidon osoittaminen korkeakouluopintojen yhteydessä kannustaisi opiskelijoita syventämään toisen kotimaisen kielen osaamistaan koko opintopolun ajan. Folktinget kiinnittää perustuslakivaliokunnan huomioita tähän asiaan, koska se ei ole vielä edennyt.

Kansalliskielistrategian kirjausten mukaan valtakunnallisena tavoitteena on, että lasten ja nuorten kielivalinnat olisivat monipuolisia, lapsille ja nuorille annettaisiin hyvät taidot molemmissa

kansalliskielissä ja että kielten opiskelu aloitettaisiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Koulutuksen merkitys asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa on keskeinen.

Ruotsinkielisessä perusopetuksessa oppilaat aloittavat melkein aina suomen kielen opiskelun ensimmäisellä luokalla, ja useimmat oppilaat opiskelevat kahta pitkää kieltä, suomea ja englantia. Suomenkielisessä perusopetuksessa suurin osa oppilaista valitsee pitkäksi kielekseen englannin. Ruotsin kielen opinnot aloitetaan useimmiten kuudennella luokalla. Kun suomenkielisen perusopetuksen B1-ruotsin aloitus varhennettiin kuudennelle luokalle vuonna 2016, kaksi vuosiviikkotuntia siirrettiin 7–9-luokilta kuudennelle luokalle. Tuntijaon vuosiviikkotuntimäärää ei kuitenkaan kasvatettu. Tämän seurauksena oppimispolku katkesi ja sekä oppilaiden että opettajien motivaatio hiipui. Vuonna 2024 tilanne korjattiin osittain, kun B1-ruotsi sai yhden vuosiviikkotunnin lisää. Folktinget korostaa, että jos B1-ruotsin vuosiviikkotuntien määrää kasvatettaisiin vielä yhdellä 7–9-luokilla, päästäisiin samaan vuosiviikkotuntien määrään kuin ennen ruotsin kielen opintojen aloituksen varhentamista kuudennelle luokalle vuonna 2016.

Toisen kotimaisen kielen ylioppilastutkinnon pakollisuuden poistamisen vaikutuksia Suomen kielitaidon kannalta koskeva selvitys (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:14) osoitti, että erityisesti ruotsin kielen taidot ovat heikentyneet kaikilla kouluasteilla suomenkielisessä koulussa. Nykyisin vain kolmannes opiskelijoista suorittaa ruotsin kielen kokeen verrattuna tilanteeseen, joka edelsi sitä, kun ruotsin kielen kokeesta vuonna 2004 tuli valinnainen ylioppilastutkinnossa. Ruotsin kielen taitojen heikentyminen myös aiheuttaa haasteita korkeakoulutasolla niille opiskelijoille, joiden suulliset ja kirjalliset ruotsin kielen taidot eivät vastaa taitotasoa B1. Toisen kotimaisen kielen osaamisen vahvistaminen edellyttää pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kehittämistyötä kaikilla kouluasteilla. Työ on aloitettava välittömästi.

Kielikertomuksessa hallitus myös tuo esiin sen, että ruotsinkielisistä oppimateriaaleista on pulaa. Ruotsinkielisessä koulutuksessa oppimateriaaleista on pulaa kaikilla koulutustasoilla. Perusopetuksesta puuttuu muun muassa taide- ja taitoaineiden, 7–9-luokkien ruotsi toisena kielenä -oppimäärän ja pienempien uskontojen oppimateriaaleja. Kaikkein vaikeimmassa tilanteessa ovat oppimisen ja koulunkäynnin tukeen oikeutetut oppilaat, koska ruotsinkielisestä sopeutetusta ja eriyttävästä oppimateriaalista on pulaa (kaksinkertainen vähemmistö). Lukiokoulutuksessa oppimateriaaleista on pulaa esimerkiksi näissä aineissa: ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä (muuta kuin ruotsia tai suomea äidinkielenään puhuvien tärkein ylioppilaskoe opiskelijavalintojen kannalta), äidinkielenomainen suomi, pienet kielet sekä syksystä 2029 alkaen ylioppilaskokeeseen sisältyvät taito- ja taideaineet. Ammatillisessa koulutuksessa oppimateriaaleista on pulaa sekä yhteisissä tutkinnon osissa että ammatillisissa tutkinnon osissa. Myös suomenruotsalaisista viittomakielisistä oppimateriaaleista on pulaa.

Ruotsinkielinen koulutus Suomessa -raportissa (opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021) korostettiin, että ruotsinkielisten oppimateriaalien tarjonta on niukempaa kuin suomenkielisten, ja että ruotsinkielisten oppimateriaalien julkaisutahti on hidas. Suomalaisen peruskoulun visiossa (opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2026:7) korostetaan, että ruotsinkielisten oppimateriaalien hyvä saatavuus turvataan.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että ruotsin kielen taitojen heikentyminen Suomessa viime vuosikymmeninä on ongelma, ja että eräs tapa kielteisen kehityksen pysäyttämiseksi olisi toisen kotimaisen kielen (ruotsin tai suomen) kokeen tekeminen uudelleen pakolliseksi ylioppilastutkinnossa,**
- **että eräs tapa kannustaa opiskelijoita toisen kotimaisen kielen oppimiseen olisi se, että kaksikielisessä yliopistossa suoritettu kaksikielinen korkeakoulututkinto antaisi**

**pätevyyden, joka vastaa julkishallinnossa vaadittavaa molempien kansalliskielten erinomaista taitoa osoittavaa tutkintoa,**

- **että olisi tärkeää vahvistaa perusopetuksen oppilaiden ruotsin kielen osaamista kasvattamalla B1-ruotsin tuntiresurssia vielä yhdellä lisävuosiviikkotunnilla 7–9-luokilla,**
- **että eri kouluasteilla on välittömästi käynnistettävä järjestelmällinen, pitkäjänteinen ja jatkuva kehittämistyö, jotta ruotsin kielen osaamisen heikentyminen saadaan pysäytettyä, ja**
- **että ruotsinkielisten oppimateriaalien saatavuus on yhdenvertaisuuskysymys, ja että niistä syntynyt pula on korjattava vaalikaudet ylittävällä rahoituksella ja priorisoimalla sellaisten aineiden oppimateriaalien tuotanto, joissa nyt ei ole ruotsinkielisiä oppimateriaaleja lainkaan.**

Ruotsinkielinen sosiaali- ja terveydenhuolto

Kaksikielisten hyvinvointialueiden toimintaa tarkastellaan kielikertomuksen kappaleessa 7. Se, että sosiaali- ja terveydenhuollossa on merkittäviä puutteita ruotsin kielen osalta, kuuluu kielikertomuksen keskeisiin havaintoihin. Siinä todetaan, että ruotsinkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut eivät toteudu lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Palveluja ei aina ole saatavilla omalla kielellä tai sitten palveluketjut eivät toimi kokonaan ruotsiksi. Lisäksi kertomuksessa todetaan, että ruotsinkielisissä digitaalisissa palveluissa on puutteita, kaksikielisillä hyvinvointialueilla on jatkuva pula ruotsin kielen taitoisesta henkilöstöstä eikä nykyisen henkilöstön ruotsin kielen taitoja hyödynnetä parhaalla mahdollisella tavalla. Ongelmat ovat erityisen suuria sellaisilla alueilla, joilla ruotsinkielisen väestön suhteellinen osuus on pieni.

Myös Folktinget on huolissaan näistä huomioista ja pitää kertomuksen tapaan ongelmallisena sitä, että hyvinvointialueet eivät tee niin laajaa yhteistyötä kuin mitä kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyösopimusta koskevassa lainsäädännössä määriteltyjen tavoitteiden saavuttaminen edellyttäisi. Tilanne on erityisen hankala ruotsinkielisiä erityishuollon palveluita sekä ruotsinkielisiä vammaispalveluita tarvitseville henkilöille.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tukemista ja kehittämistä koskevan erityistehtävän osalta todetaan, että haasteena on se, että tehtävää varten ei ole varattu erityistä rahoitusta.

Folktinget korostaa, että ruotsinkielisistä sosiaali- ja terveyspalveluista huolehtimisessa on ollut isoja puutteita jo ennen vuonna 2023 tehtyä uudistusta, ja puutteisiin on kiinnitetty huomiota useissa aiemmissa kielikertomuksissa. Tämä todistetaan myös vuoden 2024 kielibarometrissä ja muissa oikeusministeriölle vuoden 2025 kielikertomuksen valmistelun aikana annetuissa lausunnoissa.

Myös Euroopan neuvoston asiantuntijaelin on erityisesti tuonut esiin ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen puutteet, kun se tarkasteli sitä, miten Suomi on noudattanut alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevaa eurooppalaista peruskirjaa ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaa puitesopimusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kielelliset oikeudet ovat perusoikeuksia, joissa on viime kädessä kyse potilaiden hengestä ja terveydestä, yhdenvertaisuudesta ja potilasturvallisuudesta. Kaksikielisten hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUSin lakisääteisiin tehtäviin kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon takaaminen potilaan valitsemalla kielellä, ruotsiksi tai suomeksi. Kielikertomuksessa todetaan, että viranomaisilla on lakisääteinen velvollisuus huolehtia potilaan kielellisistä oikeuksista.

Jos potilaan lakisääteisistä oikeuksista ei huolehdita, palvelunjärjestäjällä on velvollisuus ryhtyä toimiin tilanteen korjaamiseksi.

Ongelmana on se, että ruotsinkielisistä sosiaali- ja terveyspalveluista ei ole olemassa valtakunnallista kattavaa tietoa. Tällaista tietoa tarvittaisiin, jotta kyettäisiin arvioimaan, miten hyvin palveluissa huolehditaan kielellisistä oikeuksista, ja jotta hyvinvointialueita voitaisiin vertailla keskenään (alueellinen tasa-arvo), ja jotta eri vuosia voitaisiin vertailla keskenään (miten ruotsinkieliset palvelut kehittyvät ajan myötä). Ruotsinkielisiä palveluja koskevien tietojen puute estää tehokkaan tiedolla johtamisen.

Viime kuukausina ilmestyneistä valtioneuvoston raporteista ja valtakunnallisista arvioinneista, kuten esimerkiksi hyvinvointialueuudistuksen väliarvionnista (Valtioneuvoston julkaisuja 2025:109) ja hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumista vuonna 2025 koskevasta selvityksestä (STM 2026:9), on puuttunut tiedot siitä, miten kielellisistä perusoikeuksista huolehditaan hyvinvointialueilla.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että sosiaali- ja terveysministeriön tehtäviin kuuluu sen valvominen, että kaksikieliset hyvinvointialueet täyttävät lakisääteiset velvollisuutensa huolehtia sekä ruotsin- että suomenkielisen väestön kielellisistä oikeuksista,**
- **että palvelunjärjestäjän (viranomaisen) velvollisuuksiin kuuluu toimenpiteisiin ryhtyminen, jos asiakkaan kielellisistä oikeuksista ei huolehdita, ja**
- **että ruotsinkielisen väestön terveydentilaa ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjontaa koskevien tietojen keräämistä tulee kehittää, jotta ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen suunnittelu ja toteutus perustuisivat tiedolla johtamiseen.**

<u>Kotoutuminen ruotsin kielellä</u>

Maahanmuuttajien kielellistä asemaa ja kielen oppimista käsitellään kappaleessa 8.7. Kielikertomuksessa on sitä koskeva huomio, että viranomaisen on otettava huomioon Suomen kaksikielisyys, ja sen takia kerrottava maahanmuuttajille mahdollisuudesta kotoutumiseen myös ruotsin kielellä.

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaan (681/2023) maahanmuuttajalla on oikeus valita kotoutumiskielekseen joko suomi tai ruotsi. Hallitusohjelman mukaan 5–10 prosenttia maahanmuuttajista kotoutetaan ruotsin kielellä. Folktinget toteaa, että viranomaisen antama tieto mahdollisuudesta ruotsin kielellä tapahtuvaan kotoutumiseen on ratkaiseva kotoutumiskielen valinnan kannalta. Kielellisestä näkökulmasta ruotsin kielellä tapahtuvassa kotoutumisessa on esimerkiksi se etu, että ruotsinkielisessä koulussa lapset saavat opetusta myös suomen kielessä jo ensimmäiseltä luokalta lähtien, kun taas suomenkieliseen opetukseen osallistuvat lapset useimmiten aloittavat ruotsin kielen opintonsa vasta kuudennella luokalla.

Kansalliskielistrategiassa korostetaan, että ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen tarjontaa tulee kasvattaa, jotta se olisi tosiasiallinen vaihtoehto, ja että ruotsin kielellä kotoutettavien henkilöiden määrän tulisi nousta siten, että sen suhteellinen osuus vastaisi vähintään ruotsinkielisten osuutta kunnan väestöstä. Vapaalle sivistystyölle on tällä hallituskaudella myönnetty 2,5 miljoonaa euroa ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen kehittämiseen. Luonnoksessa uudeksi kotoutumislaiksi ehdotetaan siitä huolimatta, että vapaalta sivistystyöltä poistettaisiin sen lakisääteinen kotoutumiskoulutuksen järjestämistehtävä. Siinä tapauksessa kotoutumiskoulutuksia järjestettäisiin jatkossa vain työvoimakoulutuksina, vaikka suurin osa Suomessa ruotsiksi kotoutettavista kotoutetaan

vapaan sivistystyön kautta.  Jos lakimuutos toteutuu, ruotsinkielinen kotoutumiskoulutus on vakavasti uhattuna.

Uusi kotoutumislaki tuli voimaan vuoden 2025 alusta. Tuolloin päävastuu kotoutumisesta ja työllisyyspalveluista siirrettiin kunnille. Nyt kuntien kotoutumisrahoitukseen ehdotetaan mittavia leikkauksia. Tähän saakka kunnat ovat voineet hyödyntää vapaan sivistystyön palveluja. Tulevaisuudessa kaksikielisten kuntien on itse järjestettävä ja rahoitettava kotoutumiskoulutuksia sekä ruotsiksi että suomeksi, jos vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutus lakkautetaan. Folktinget on huolissaan siitä, että osa kaksikielisistä kunnista ei järjestä ruotsinkielistä kotoutumiskoulutusta, koska sen osallistujamäärät ovat pieniä ja kuntien talous on tiukoilla. Folktinget korostaa, että verkossa järjestettävät kotoutumiskoulutukset eivät voi olla ainoa ruotsinkielinen vaihtoehto, koska ne eivät sovellu koko kohderyhmälle, ja koska niistä puuttuu sosiaalinen osallistaminen.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että viranomaiset ovat velvollisia kertomaan siitä, että kotoutumiseen on yhdenvertaiset mahdollisuudet sekä ruotsiksi että suomeksi, ja että viranomaisilla on velvollisuus tarjota tätä mahdollisuutta,**

- **että vapaan sivistystyön koulutustehtävää on täsmennettävä sen sijaan, että siitä luovuttaisiin. Vapaa sivistystyö olisi jatkossa nähtävä työvoimapoliittisen kotoutumiskoulutuksen täydentäjänä.**

<u>Julkinen rahoitus Helsingin yliopiston R2-koulutuskokonaisuudelle</u>

Ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opiskelijoiden määrä sekä ylioppilaskirjoitusten ruotsi toisena kielenä -kokeeseen osallistuvien määrä kasvaa.

Tällä hetkellä ruotsia toisena kielenä (R2-ruotsi) opettaville opettajille ei järjestetä täysin ruotsinkielistä koulutusta. Helsingin yliopisto käynnisti syksyllä 2023 ulkopuolisen rahoituksen turvin ruotsi toisena kielenä -koulutusmoduulin. Koulutuksen tavoitteena on syventää opettajien osaamista ulkomaalaistaustaisten lasten opetukseen liittyen ja edistää ruotsin kielellä tapahtuvaa kotoutumista.

Helsingin yliopiston antamien tietojen mukaan R2-panostuksen ulkoinen hankerahoitus riittää vain elokuun 2026 loppuun. Jos koulutuskokonaisuus päättyy, ruotsinkielinen koulu joutuu suomenkielistä koulua huonompaan asemaan.

**Folktinget ehdottaa, että perustuslakivaliokunta kirjoittaisi lausuntoonsa,**

- **että on tärkeää, että R2-ruotsin opettajien R2-koulutuskokonaisuus säilyy, ja että tämä koulutus rahoitetaan julkisin varoin.**

Helsingissä 11.3.2026

Christina Gestrin
Folktingetin pääsihteeri